

Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi
Turkey Journal of Theological Studies
[Tiad-2017]

[TİAD], 2022, 6 (2): 561-582

Hz. Muhammed'in Üvey Çocukları

Stepchildren of the Prophet Muhammad

Yusuf KABAKCI

Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

Assist. Prof., Uşak University, Faculty of Islamic Sciences

kabakciyusuf@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-4553-1417

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 07.10.2022
Kabul Tarihi / Accepted : 10.11.2022
Yayın Tarihi / Published : 31.12.2022
Yayın Sezonu : Aralık
Pub Date Season : December

Atıf/Cite as: KABAKÇI, Yusuf. "Hz. Muhammed'in Üvey Çocukları". Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi. 6/2 (Aralık 2022): 561-582. doi: 10.32711/tiad. 1185734

İntihal-Plagiarism: Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by Turnitin.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited ((Yusuf KABAKCI).

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU

Hz. Muhammed'in Üvey Çocukları

Öz

Bu çalışmada öncelikli olarak Hz. Muhammed'in üvey çocuklarının sayısı ve kısa biyografileri ortaya konmuştur. Hz. Muhammed'in evlendiği hanımlarının dört tanesinden, sayıları kesin olmamakla beraber toplam on iki üvey evladı vardır. Tamamı yetim olan ve birkaçı hakkında kaynaklarda isimleri dışında bilgi olmayan bu çocuklar, O'nun terbiye ve himayesinde büyümüşlerdir. Hz. Peygamber, baba soyunun önemsendiği ve kız çocuklarının çok da makbul sayılmadığı bir toplumda kız erkek ayırımı yapmaksızın bütün üvey çocuklarına öz evlatları gibi davranmış, bazılarını bizzat evlendirmiş ve aralarında hiçbir sorun yaşanmamıştır. Özellikle Ümmü Seleme'nin yetimleri ilk çocukluklarını Hz. Peygamber'in evinde geçirdiklerinden sofrada ve çocuk terbiyesi gibi konularda bizzat yaşadıkları tecrübeleri aktararak çok önemli bilgiler sağlamışlardır. Rivayet ettikleri hadisler Kütüb-i Sitte'de yer almıştır. Yetimlik ve üvey çocukluk her toplumda mevcut sosyal bir gerçek olduğundan, Hz. Peygamber'in bu konudaki uygulamaları ortaya konup değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Hz. Muhammed, Hz. Hatice, Hz. Ümmü Seleme, Üvey Çocuk.

Stepchildren of the Prophet Muhammad

Abstract

In this article, primarily the number of Prophet Muhammad's stepchildren and their short biographies are revealed. Of the four of Prophet Muhammad's wives he married, he had a total of twelve stepchildren, although their number is uncertain. These children, all of whom are orphans and a few of whom have no information other than their names in the sources, grew up under His upbringing and protection. Hz. In a society where paternal lineage is considered important and daughters are not considered very acceptable, the Prophet treated all his stepchildren as his own children, married some of them himself, and there was no problem between them. Especially the orphans of Umm Salama spent their first childhood in Hz. They provided very important information by conveying their own experiences in matters such as table manners and child training from the time they spent in the Prophet's house. The hadiths they narrated were included in Kutub-i Sitta. Since orphanhood and step-childhood are a social reality in every society, the practices of the Prophet Muhammad on this subject have been tried to be revealed and evaluated.

Keywords: Sirah, Prophet Muhammad, Khadija, Umm Salama, Stepchild.

Giriş

Hiz. Muhammed'in altısı ilk eşi Hiz. Hatice'den, birisi de Mısırlı cariyesi Mâriye'den olmak üzere toplam yedi çocuğu olmuştur. Kâsım, Abdullah (bazı kaynaklarda ismi Tayyib ve Tahir olarak da geçmektedir), Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Rukiyye ve Fatıma Hiz. Hatice'den, son çocuğu İbrahim ise Mariye'den dünyaya gelmiştir. Erkek çocukları küçük yaşlarda, kızlarından Ümmü Gülsüm, Zeyneb ve Rukiyye Hiz. Peygamber hayattayken, en küçük kızı Fatıma ise O'ndan altı ay kadar sonra vefat etmiştir. Diğer taraftan Hiz. Muhammed ilk 2 hanımı ile Mekke döneminde, 10'u ile de Medine döneminde olmak üzere toplam 12 evlilik yapmıştır. Bu hanımlarından Hiz. Âişe dışındaki diğer on birinin (bazılarının Hiz. Peygamber'le evlenmeden önce kaç evlilik yaptıkları ihtilaflı olmakla beraber) en az bir defa evlendikleri fakat boşanma, eşlerinin ölümü, şehâdeti ve irtidat etmesi gibi sebeplerle dul kaldıkları bilinmektedir. Ayrıca bu hanımlardan dördünün (Hiz. Hatice, Hiz. Sevde, Hiz. Ümmü Seleme ve Hiz. Ümmü Habîbe) önceki evliliklerinden çocukları da bulunmaktadır ki bu çocuklar Hiz. Peygamber'in üvey çocukları olmaktadır. Kaynaklarda "Rabîb/Rabîbe'n-nebî" şeklinde tarif edilen çocukların bazıları hakkında isimleri dışında detaylı bilgiler bulunmayıp sayıları da kesin olmamakla beraber altısı erkek, altısı kız olmak üzere toplam on ikidir.¹

Özellikle babaya nisbetin ve baba soyunun önemsendiği, kız çocuklarının hor görüldüğü ve çocuk eğitiminin ihmal edildiği cahiliye toplumunda Hiz. Peygamber'in üvey çocuklarına sahip çıkıp onlara öz evlatları gibi muamele etmesi, maddî ihtiyaçlarının yanında terbiyeleri ile yakından ilgilenmesi, bazılarını evlendirmesi O'nun örnekliliği konusunda önemli uygulamalardır. Yine Hiz. Peygamber'in vefatından sonra malum çocukların hadis rivayetleri ve hayat hikâyeleri de dikkate değer konulardır. Bu çalışmada önce Hiz. Peygamber'in üvey çocukları hakkında bibliyografik bilgi verilecek bilahare O'nun bu çocuklarla münasebetleri ve bu durumun Hiz. Peygamber'in vefatından sonraki izdüşümleri değerlendirilmeye çalışılacaktır. Zira özellikle Hiz. Hatice ve çocukları hakkında makale tarzında çalışmalar yapılsa da² tespit edebildiğimiz kadarıyla bir bütün olarak Hiz. Peygamber'in üvey çocukları hakkında müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Hiz. Peygamber'in hayatını konu alan çalışmalarda da üvey çocukları hakkında bir arada ve yeterli bilgi

¹ Temel kaynaklarda Hiz. Peygamber'in üvey çocuklarının toplam sayısı ile ilgili veriler yoktur. Bu çocuklar daha ziyade O'nun hanımları hakkında bilgi verilirken mevzubahis edilmişlerdir. 12 sayısına bu bilgiler derlenerek ulaşılmaktadır.

² Örnek olması bakımından: bk. Ömer Sabuncu, "Hiz. Peygamber'in İlk Hanımı Hiz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği", *Diyanet İlmî Dergi* 45/2 (Haziran 2009), 49-72; Ahmet Güzel, "Hiz. Hatice'nin Hiz. Peygamber'le Evliliği, Çocukları ve Aile Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme", *İstem* / 19 (Aralık 2012), 57-100; M.J. Kister, "Hiz. Hatice'nin Oğulları", çev. Sena Kaplan, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 20 / 1 (Haziran 2016), 537-572.

bulunmamaktadır. Bununla birlikte Hayati Yılmaz'ın *Hz. Peygamber'in (sav) Soy Atlası*³ isimli kitabında Hz. Peygamber'in üvey çocukları hakkında kısaca bibliyografik bilgiler verilmiş, Hz. Peygamber'in yetimlere ilgisini konu alan iki yüksek lisans tezinde de⁴ üvey çocuklarının, Hz. Peygamber'in en yakınında bulunan yetimler olması hasebiyle bazıları mevzubahis edilmiştir. Bu çalışmada özellikle İbn İshâk (ö. 151/768), İbn Hişam (ö. 218/833), İbn Sa'd (ö. 230/845), Belâzürî (ö. 279/892-93), İbn Hazm (ö. 456/1064), İbn Abdilber, (ö. 463/1071), İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), İbn Hacer (ö. 852/1449), Zehebî (ö. 748/1348) ve Şâmî (ö. 942/1536) gibi klasik İslam Tarihi ve tabakât kaynakları esas alınmış olup ayrıca muhtelif DİA maddelerinden istifade edilmiştir.

Hz. Peygamber'in ilk üvey çocukları; risâletten on beş sene önce evlendiği Hz. Hatice'nin (ö. 620), O'nun vefatının akabinde evlendiği Hz. Sevde'nin (ö. 23/644), bilahare Uhud Savaşından sonra nikâhlandığı Ümmü Seleme'nin (ö. 62/681) ve nihayet Hudeybiye senesinde hanımı olan Habeşistan muhaciri Ümmü Habîbe'nin (ö. 44/664) çocuklarıdır. Çalışmamızda da bu sıralama takip edilecektir. Burada şunu da ifade etmek gerekecektir ki Hz. Peygamber'in bütün üvey çocukları hakkında detaylı bilgiler yoktur. Özellikle Mekke döneminde Hz. Hatice ve Hz. Sevde'nin önceki çocukları hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Bu bilgi eksikliği konusunda Muhammed Hamidullah'ın yorumu şöyledir: "Şehirde geçerli örf ve adetlere göre muhtemelen bu eski çocuklar babalarının aileleri tarafından kendi evlerine alınmışlar ve ancak ara sıra annelerini ziyaret için onun evine geliyorlardı."⁵ Hz. Hatice'nin erkek çocukları hakkında çalışma yapan M. J. Kister ise muhtelif rivayetleri aktardıktan sonra Hz. Hatice'nin önceki kocaları hakkındaki bilgilerin belirsiz, karmakarışık ve genellikle çelişkili olduğunu, çocukları hakkındaki haberlerin net olmadığını, bu konuda şecere uzmanları ve hadis râvileri arasında uzlaşma olmadığını, mezkûr kişilerden sadece birkaçının İslâm'ın gelişinde yaşadıklarını, bunların da bir şekilde soylarının kesildiğini söylemiştir.⁶

1. Hz. Hatice'nin Çocukları

Hz. Hatice'nin ilk önce amcaoğullarından Varaka b. Nevfel ile evlenmesi gündeme gelmiş ancak bu niyet evliliğe dönüşmemiştir.⁷ Sonrasında Hz.

³ Hayati Yılmaz, *Hz. Peygamber'in (sav) Soy Atlası* (İstanbul: Motto Yayınları, 2018).

⁴ Şadiye Yılmaz, *Hz. Muhammed'in Yetimlere Karşı Davranışı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2016); Fuat Şaka, *Hz. Muhammed'in (sav) Yetimlerle İlişkisi* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021).

⁵ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1993), 1/65.

⁶ Kister, "Hz. Hatice'nin Oğulları", 544.

⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî, *eş-Tabakâtü'l-kübrâ*, thk. İhsân Abbâs (Beyrut: Dâru Sâdır, 1388/1968), 8/114; M. Yaşar Kandemir, "Hatice", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/465.

Peygamber'e eş olmadan önce iki evlilik yapmış ve iki kocası da ölmüştür.⁸ Ancak ilk dönem kaynaklarındaki hangi kocasıyla önce evlendiği, çocuklarının sayısı ve cinsiyetleriyle ilgili bilgiler farklılık arz etmektedir. Mesela İbn İshâk, Hz. Hatice'nin önce Benî Mahzûm'dan Atîk b. Âiz b. Abdullah b. Ömer ile evlendiğini ve ondan bir kızı olduğunu ve daha sonra Ebû Hâle Nebbâş b. Zürâre et-Temîmî ile evlenip ondan da bir oğlu ve bir kızı olduğunu aktarırken,⁹ İbn Hişam evlilik sırasını İbn İshâk gibi verdikten sonra (Uteyyik¹⁰-Ebû Hâle- Hz. Muhammed) ilk kocasından Abdullah isminde bir oğluyla ismini vermediği bir kızı ve ikinci kocasından da Hind isminde bir oğluyla Zeyneb isimli bir kızı olduğunu belirtmiştir.¹¹ İbn Sa'd ise O'nun önce Ebû Hâle Hind b. Nebbâş b. Zürâre ile evlendiğini ve ondan iki erkek çocuk (Hind, Hâle) dünyaya getirdiğini sonrasında ise Atîk b. Âbid b. Abdullah b. Ömer ile evlenip Hind isminde kız çocuğu doğurduğundan bahsetmektedir.¹² Dolayısıyla Hz. Hatice'nin önceki evlilikleri ve bu evliliklerinden dünyaya gelen çocuklarının sayıları, isimleri ve cinsiyetleriyle ilgili rivayetlerde tam bir uyuşmanın olmadığını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Nitekim Endülüslü tarihçi İbn Abdilber bu konudaki farklı rivayetlerden bahsettikten sonra kendisine göre Hz. Hatice'nin ilk eşinin Ebû Hâle Hind olduğu rivayetinin daha sahih olduğunu belirtmiştir.¹³ O ayrıca Hz. Hatice'nin Tâhir isminde bir oğlu olduğunu ve Hz. Peygamber'in bu çocuğu Yemen'in bazı bölgelerine âmil olarak gönderdiğini belirtmiştir.¹⁴ Çoğunluğun görüşüne göre Hz. Hatice önce Ebû Hâle sonra da Atîk ile evlenmiştir.¹⁵ Hz. Hatice'nin önceki çocukları hakkında ilginç bir bilgi ise İbn Hazm tarafından verilmiştir. Şöyle ki İbn Hazm Hz. Hatice'nin önce Atîk b. Âbid ile evlendiğini ve bu evlilikten Abdullah isminde bir oğlu olduğunu, bilahare Ebû Hâle Hind ile evlendiğini ve ondan da Hind ve Hâris isminde iki oğlu ile Zeyneb isimli bir kızı olduğunu, ismi

⁸ Belâzürî'de ikinci kocasının O'nu boşadığı rivayet edilse de bu doğru değildir, bk. Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, thk. Süheyl Zükkâr ve Riyâd ez-Ziriklî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996), 2/35.

⁹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muṭṭalibî el-Kureşî el-Medenî, *Kitâbü's-siyer ve'l-meğâzî*, thk. Süheyl Zükkâr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978), 245.

¹⁰ Atîk'in ismini Uteyyik şeklinde vermiştir.

¹¹ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişam b. Eyyûb el-Ḥimyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekâ, İbrahim el-Ebyarî ve Abdulhafiz eş-Şelebî (Mısır: Şeriketü Mektebe ve Matbaatü Mustafa, 1375/1955), 2: 643-644.

¹² İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳâtü'l-kübrâ*, 8/15. Ayrıca İbn İshâk ve İbn Sa'd'da Atîk'in babasının ismi dahi Âbid-Âiz şeklinde aynı kalıptan ama farklı şekilde yazılmıştır.

¹³ Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. 'Abdilber en-Nemerî, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1412/1992), 4/1817.

¹⁴ İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 2/775.

¹⁵ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf es-Sâlihî eş-Şâmî eş-Şâfî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-raşâd fi sîreti ḥayri'l-'ibâd* (es-Sîretü'ş-Şâmiyye), thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1404/1993), 11/155.

başka kaynaklarda geçmeyen Hâris'in, Rükni-i Yemânî'de kâfirlerden biri tarafından öldürüldüğünü belirtmiştir.¹⁶ İbn Hacer de İbn Hazm, İbn Kelbî ve Askerî'ye dayandırarak Hâris'in açıktan davetin başladığı günlerde Rükni-i Yemânî'nin altında insanları İslâm'a davet ettiği için öldürüldüğünü dolayısıyla İslâm'ın ilk şehidi olduğu rivayetini aktarmıştır.¹⁷ Ancak başka kaynaklarda bu derece ciddi bir haberin teyit edebileceği bilgiler yoktur.

Konuyla ilgili son dönem çalışmalarında tercih edilen görüşe göre Hz. Hatice önce aslen Temîm Kabilesinden olup Mekke'de Abdüddâr oğullarının anlaşmalı olarak bulunan Ebû Hâle Hind b. Nebbâş b. Zürene ile evlenmiş¹⁸ ve bu evlilikten Hâle adında bir kızı ve Hind adında bir oğlu dünyaya gelmiştir. Daha sonra Atık b. Âbid (Âiz) el-Mahzûmî ile evlenmiş ve ondan da Abdullah isminde bir oğluyla Hind (Ümmü Muhammed) adında bir kızı olmuştur.¹⁹

1.1. Hâle b. Ebû Hâle

Evlenme sıralaması farklı olsa da bütün kaynaklarda²⁰ Hz. Hatice'nin önceki kocası olarak "Ebû Hâle" künyeli bir kişi zikredilmektedir. Buradan hareketle en azından Hâle'nin Hz. Hatice'nin Hind b. Zürene et-Temîmî'den olan ilk çocuğu olduğunu söylemek mümkündür. Ancak kaynaklarda ismi dışında hakkında detaylı bilgiler yoktur.²¹ Modern çalışmalarda²² muhtemelen isminden dolayı kız çocuğu olarak bahsedilse de eski kaynakların pek çoğunda Hz. Hatice'nin oğlu olarak tarif edilmiştir. İbnü'l-Esîr ondan bahsederken erkek olduğunu ve isminin Hind b. Ebû Hâle hadisinde geçtiğini bu sebeple bazı hadisçilerin ondan Hz. Hatice'nin oğlu olarak bahsettiklerini hâlbuki buradaki Hâle'nin Hz. Hatice'nin kardeşi ve Ebû'l-As'ın annesi olan Hâle bint Huveylid olduğunu söylemiştir. Bazı rivayetlerde de onun Mısır'da medfûn olduğu

¹⁶ Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hâzım el-Endelüsî, *Cevâmiu's-sîre* (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003), 23-24.

¹⁷ Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-'Askalânî (İbn Hacer), *el-İşâbe fi temyîzi's-şahâbe*, thk. Âdil Ahmed, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1995), 1/306.

¹⁸ İbn Sa'd, Kureyşlilerin anlaşmalı olduklarıyla kızlarını evlendirme gibi bir adetlerinin olduğundan bahsetmektedir, bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/14-15.

¹⁹ Kandemir, "Hatice", 16/ 465-466; Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, 103-104.

²⁰ İbn İshak, *el-Meğâzî*, 245; İbn Hişam, *es-Sîre*, 2/644; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/15; Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, thk. Süheyl Zükkâr ve Riyâd ez-Ziriklî (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996), 1/386.

²¹ Ebû Abdillâh Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab ez-Zübeyrî, *Nesebü Kureyş*, thk. E. Lévi-Provençal (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts.), s. 22; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf es-Sâlihî eş-Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-raşâd fi sîreti hayri'l-'ibâd (es-Sîretü's-Şâmiyye)*, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavviz (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1404/1993), 11/159.

²² Meselâ, Kister, "Hz. Hatice'nin Oğulları", 539; Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, s. 103.

aktarılmıştır.²³ Hâkim Nisâbûrî ve İbn Hacer Hâle'den Hz. Hatice'nin oğlu olarak bahsetmişlerdir. Her iki müellifin de aktardığı bir rivayete göre Hâle, uyuduğu sırada Hz. Peygamber'in göğsüne bastırarak O'nu uyandırmış, Hz. Peygamber de "Hâle", "Hâle", "Hâle" diyerek onu uyarmıştır.²⁴ İbn Hacer'in Hz. Aişe'ye ulaşan bir senetle aktardığı başka bir rivayete göre ise Hz. Hatice'nin Hâle adındaki oğlu Hz. Peygamber'in yanına gelip konuşmak suretiyle O'nu uyandırınca Hz. Peygamber de "Hâle", "Hâle" diye çocuğu tembihlemiştir.²⁵ Yine İbn Hacer, Hâle'nin babasının isminin ne olduğu hakkında değişik görüşleri aktarmış ve Hâle'nin Hz. Hatice'nin kızı değil kız kardeşi olduğunu söyleyenlerin bulunduğunu belirtmiştir.²⁶ Bu iki rivayet dışında Hâle hakkında başka bir bilgi yoktur. Buradan hareketle bilahare evlenip sade bir hayat sürdüğü veya risâletten önce ölmüş olabileceği de düşünülebilir. Zira Hz. Peygamber'in risalet dönemiyle ilişkisini kurabileceğimiz sağlam veriler bulunmamaktadır.

1.2. Hind b. Ebû Hâle

Hind, Hz. Hatice'nin Ebû Hâle Hind b. Zürâre et-Temîmî'den dünyaya gelen oğludur.²⁷ Kaynaklarda ondan, Hz. Peygamber'in üvey oğlu (rabîb) olarak bahsedilmiştir. Hemen bütün tabakât kitaplarında ismi geçmektedir. Zira üvey dayısı olduğu Hz. Hasan'ın kendisinden dedesini anlatmasını istemesi üzerine çok güzel ve fasih konuştuğu belirtilen Hind'in Hz. Peygamber'in şemâilini tarif ettiği uzunca rivayet çok meşhur olmuştur.²⁸ Bu detaylı şemâil tarifi Hind'in Hz. Peygamber'le çok yakın ve sıcak bir ilişkisinin olduğunu düşündürmektedir. Hind, Hz. Muhammed'in himayesinde yetişmiş, annesi Hatice gibi ilk Müslümanlardan olmuştur ki bu durum O'nun üvey babasına ne kadar güvendiğinin de somut bir göstergesidir. Hind, Medine'ye hicret etmiş, Bedir ve Uhud Gazveleri'ne katılmıştır.²⁹ Bazı kaynaklarda Bedir veya

²³ İzzüddîn İbnü'l-Esîr Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî, *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, thk. Ali Muhammed Muavviz, Âdil Ahmed (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 5/354-355.

²⁴ Hâkim Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed en-Nisâbûrî, *el-Müstedrek 'ale's-şahîhayn*, thk. Yusuf Abdurrahman el-Maraşlı (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 14/19), 3/640; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyîzi's-şahâbe*, 6/406.

²⁵ İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyîzi's-şahâbe*, 6/406.

²⁶ İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyîzi's-şahâbe*, 6/406.

²⁷ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2/643; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/15; Zübeyrî, *Nesebü Kureys*, s. 22; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/386; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1544; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 5/390; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 6/436; Hüseyin Algül, "Hind b. Ebû Hâle" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/64.

²⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/422-425; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/386-390; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 4/641-643; M. Yaşar Kandemir, "Şemâil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/497-498.

²⁹ Algül, "Hind b. Ebû Hâle", 18/64.

Uhud Savaşı'nda şehid düştüğü,³⁰ bazılarında ise Basra'da vebadan vefat ettiği ifade edilse de³¹ bunlar doğru değildir. Hz. Peygamber'in vefatından sonraki hayatıyla ilgili fazla malumat olmayan Hind, Hz. Ali dönemindeki siyasi ayrışmada O'nun yanında yer almış ve 36/656 yılında Cemel Vakası'nda şehit düşmüştür.³² Hind'in kendisiyle aynı adı taşıyan oğlu Hind b. Hind b. Ebû Hale ise Basra'da vebadan ölmüştür. Oğul Hind'in Abdullah b. Zübeyr'in kardeşi ve komutanı Mus'ab b. Zübeyr'le birlikte Muhtar es-Sakafî'ye karşı savaşırken öldürüldüğü haberleri doğru değildir.³³ Oğul Hind Basra'da çok sevilen biri olmalıdır ki veba salgınında ölüm haberi duyulunca insanların kendi cenazelerini bırakarak onun cenazesine iştirak ettikleri birçok kaynakta nakledilmiştir.³⁴ Oğul Hind'in ölümüyle Hâle b. Ebû Hâle'nin neslinin kesildiği düşünülmektedir.³⁵ Belâzürî şemail rivayetinin senedinde Hind b. Ebû Hâle'den bahsederken onun Ebû Abdullah diye künyelendiğini belirtmiştir.³⁶ Dolayısıyla Abdullah isminde bir çocuğunun da olması muhtemeldir ancak hakkında herhangi bir malumat yoktur.

İbn Hişam ve İbn Hazm, Hz. Hatice'nin Hind b. Ebû Hâle'den Zeyneb isminde bir kızının olduğundan bahsetmişlerdir.³⁷ Başka kaynaklarda böyle bir bilgi yoktur.

1.3. Abdullah b. Atîk b. Âiz

Bazı kaynaklarda adı Hz. Hatice'nin Atîk b. Âiz'den olan erkek çocuğu olarak geçmektedir.³⁸ Süheyli ondan bahsederken ismini Abdümenaf olarak vermiştir.³⁹ Bundan başka hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır.⁴⁰

1.4. Hind bt. Atîk b. Âiz

İbn Hişam, Hz. Hatice'nin Uteyyik (Atîk) b. Âbid adlı ilk eşinden Abdullah ve bir de ismini vermeden bir kız çocuğu olduğundan bahsetmiştir ki o kız bu Hind olmalıdır. İbn Hişam, bu kızın Sayfî b. Ebî Rifaa ile evlendiğini de

³⁰ İbn Hazm, *Cevâmiu's-sîre*, 25; İbn Abdilber, *İstiâb*, 4/1545; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 4/641.

³¹ Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed el-Has'amî es-Süheyli el-Mâlekî, *er-Ravzü'l-ünüf fi şerhi's-Sîreti'n-nebevîyye li'bni Hişâm*, thk. Abdurrrahman el-Vekil (Kahire: Mektebetü İbnü't-Teymiyye, 1410/1990), 2/246. Bu bilgi doğru olmayıp muhtemelen oğlunun Basra'da ölümüyle karıştırılmış olmalıdır.

³² Algül, "Hind b. Ebû Hâle", 18/64.

³³ İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/545; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 4/651.

³⁴ İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/545; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 4/651; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 5/436.

³⁵ Algül, "Hind b. Ebû Hâle", 18/64.

³⁶ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/386.

³⁷ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2/643; İbn Hazm, *Cevâmiu's-sîre*, 24.

³⁸ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2/644; İbn Hazm, *Cevâmiu's-sîre*, 24.

³⁹ Süheyli, *Ravzü'l-ünüf*, 2/246.

⁴⁰ Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, 104.

eklemiştir.⁴¹ İbn Sa'd'a göre ise evlendiği kişi amcasının oğlu Sayfî b. Ümeyye'dir. Yine İbn Sa'd, Hz. Hatice'nin bu kızından dolayı "Ümmü Hind" diye künyelendiğini, Hind'in oğlu Muhammed'in çocuklarının ise Hz. Hatice'den dolayı "Benî Tâhire" diye anıldıklarını söylemiştir. Muhammed'in Medine'de devam eden soyu bilahare kesilmiştir.⁴² Hind İslâm'la şerefleşmiş, oğlu Muhammed b. Sayfî el-Mahzumî el-Kureysî'den dolayı Ümmü Muhammed künyesiyle tanınmıştır.⁴³

2. Hz. Sevde'nin Çocukları

Hz. Peygamber, ilk eşi Hz. Hatice'nin vefatından sonra Hz. Sevde bint Zem'a b. Kays el-Kureşîye ile evlenmiştir. Hz. Sevde kendisi gibi ilk Müslümanlardan olan amcasının oğlu ve Hudeybiye Antlaşması'nda Kureyş heyetine başkanlık eden Süheyl b. Amr'ın kardeşi Sekrân b. Amr ile evlenmişti. Yaşanan sıkıntılar üzerine birlikte ikinci Habeşistan hicretine katılmışlardır. Kureyşlilerin Müslümanlarla barıştıkları şeklindeki asılsız haber üzerine Mekke'ye döndükten bir müddet sonra Sekrân b. Amr vefat etmiştir.⁴⁴ Osman b. Maz'ûn'un eşi Havle bint Hakîm'in aracılık etmesiyle Hz. Peygamber'le evlenmişler⁴⁵ ve Hz. Peygamber, Hz. Aişe'yle evleninceye kadar yaklaşık üç yıl boyunca sadece Hz. Sevde ile evli kalmıştır. Kaynaklarda Hz. Sevde'nin Sekrân'dan olan çocuklarının sayısı ile ilgili birkaç farklı rivayet vardır. İbn Sa'd sadece Abdullah isminde bir oğlu olduğundan bahsetmiştir.⁴⁶ Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde İbni Abbas'a dayandırdığı bir hadiste ise beş veya altı çocuğu olduğu hatta bu çocuklar Hz. Peygamber'i rahatsız edebilir endişesiyle Hz. Sevde'nin O'nunla evlenmek istemediği, Hz. Peygamber'in bu durumu anlayışla karşılaması üzerine evlendikleri aktarılmıştır.⁴⁷ Kaynaklarda Hz. Sevde'nin çocuklarından sadece iki tanesinin ismi geçmektedir.

⁴¹ İbn Hişam, *es-Sîre*, 2/644.

⁴² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/15.

⁴³ İbn Seyyidî'n-Nâs, Ebü'l-Feth Fethuddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Ya'merî. *'Uyûnü'l-eser fi funûni'l-meğâzî ve's-şemâ'il ve's-siyer*, thk. Muhammed El-Hatrâvî-Muhyiddîn Müstû (Medine-Dımeşk, 1412/1992), 1/119; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/347.

⁴⁴ İbn Sa'd onun vefatıyla ilgili olarak Musa b. Ukbe'ye göre Habeşistan'da, İbn İshak'a göre ise Mekke'de öldüğü bilgisini vermektedir, bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 4/204.

⁴⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/52-55; Hz. Sevde'nin hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Aynur Uraler, "Sevde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/584-585.

⁴⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 4/204.

⁴⁷ Ebü Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *Müsnedü el-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnâvût, (Kâhire: Müessesetü Kurtuba, 1375/1955), 1/318; Heysemî Ebü'l-Hasen Nürüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân, *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâid*, thk. Hüsâmüddîn el-Kudsî, (Kâhire: Mektebetü'l-Kudsî, 1414/1994), 4/270.

2.1. Abdullah b. es-Sekrân

Hz. Sevde'nin çocukları hakkındaki en kesin bilgimiz İbn Sa'd'ın zikrettiği oğlu Abdullah'dır. İsmi dışında hakkında başka bilgi yoktur.

2.1. Abdurrahman b. es-Sekrân

Hz. Sevde'nin ismi zikredilen diğer çocuğu ise Hz. Ömer döneminde İran cephesinde gerçekleşen Celûlâ savaşında şehit düştüğü rivayet edilen Abdurrahman'dır.⁴⁸ Bu ikinci rivayete ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir. Zira ilk dönem kaynaklarında Abdurrahman isimli bir çocuk zikredilmemiştir. Ayrıca Hz. Sevde h. 23/644'te Hz. Ömer döneminde vefat etmiş olmasına rağmen Abdurrahman adında bir çocuğu olduğundan bahseden kaynaktan O'nun, h. 54 ya da 55'te Muaviye döneminde vefat ettiği rivayet edilmiş olup bu da doğru bir bilgi değildir.⁴⁹

Hz. Sevde'nin eşinin vefatından sonra Hz. Peygamber'in evlilik teklifine verdiği cevapta beş veya altı çocuğu olduğunu söylemesine rağmen kaynaklarda bunlara dair başka bir bilgi bulunmaması ve Hz. Sevde'nin sadece iki çocuğu olduğundan bahsedilmesi, rivayette adı geçen hanımın Hz. Sevde değil de daha sonraları Medine'de evlendiği hanımı Hz. Ümmü Seleme olabileceğini akla getirmektedir.⁵⁰ Dolayısıyla mezkûr rivayette Hz. Peygamber'in hanımlarının isimleri karıştırılmış olmalıdır.

3. Hz. Ümmü Seleme'nin Çocukları

Asıl adı Hind olan Hz. Ümmü Seleme (ö. 62/681), Kureyş'in Benî Mahzûm kolundan olup önce amcasının oğlu Ebû Seleme Abdillâh b. Abdilesed el-Mahzûmî ile evlendi. Ebû Seleme, Hz. Peygamber'in halası Berre bint Abdülmuttalib'in oğludur ve aynı zamanda Hz. Peygamber'in sütkardeşidir. İlk Müslümanlardan olan Seleme ailesi (Ebû Seleme'nin on birinci,⁵¹ Ümmü Seleme'nin⁵² on ikinci Müslüman olduklarına dair bilgilere ihtiyatlı yaklaşmak gerekir) Habeşistan'a hicret etti ama Kureyşlilerin Müslümanlarla barıştığı şeklindeki asılsız haberler sonrası Mekke'ye geri döndüler. Burada yaşadıkları

⁴⁸ Muhammed Mütevelli eş-Şa'ravi, *Zevcâtü'n-nebiyyi ve âlü'l-beyt*, (Beyrut: El-Mektebetü'l-Asriyye, 2006), 136.

⁴⁹ Aynur Uraler, "Sevde" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/584.

⁵⁰ Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, 104.

⁵¹ Ebû Seleme'nin on birinci ve Ümmü Seleme'nin on ikinci Müslüman olduklarına dair bilgilere ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. Çünkü bu sıralama ilk kaynaklardaki bilgilerle uyuşmamaktadır, Bk. Salahattin Polat, "Ebû Seleme el-Mahzûmî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları 1994), 10/229; M. Yaşar Kandemir, "Ümmü Seleme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42: 329.

⁵² M. Yaşar Kandemir, "Ümmü Seleme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42: 329.

sıkıntılar yüzünden Medine'ye hicret etmek istediler. Ancak akrabaları olan Mahzûmoğulları Ümmü Seleme'nin, kocasının ailesi Benî Abdüleşed de oğul Seleme'nin gitmesine mâni olunca Ebû Seleme tek başına Medine'ye gitmek zorunda kaldı. Aile Medine'de ancak bir yıl sonra birleşebildi. Seleme ailesi büyük hicretten önce Medine'ye ilk hicret eden Kureyşli Müslümanlardır. Ebû Seleme Uhud savaşında aldığı yaranın nüksetmesi sebebiyle hicretin dördüncü yılı Cemâziyelevvel ayında vefat etti. Eşine önce kendisinden sonra evlenmemesini vasiyet ettiyse de bilahare bundan vazgeçerek kendisinden daha hayırlı biriyle evlenmesini tavsiye etti. Ashabtan bazı taliplerini reddeden Ümmü Seleme, Hz. Peygamber kendisiyle evlenmek istediğinde ise yetimlerini bahane edince Hz. Peygamber: “Yetimlere bakmak Allah ve Resûlüne aittir”⁵³ diyerek çocukları konusunda güvence verince h. dördüncü yılın Şevval ayında Hz. Peygamber'le evlenmişlerdir. Evlenmeden önce Ümmü Seleme'nin Ebû Seleme'den Seleme, Ömer, Dürre, Zeyneb ve Ümmü Gülsüm adlarında beş çocuğu olmuştur.⁵⁴ Ancak Ümmü Gülsüm'ün ismi bazı kaynaklarda geçmemekte⁵⁵ ve diğer çocuklar hakkında değişik malumat mevcutken onun ismi dışında hayatıyla alakalı bilgi bulunmamaktadır. Bu çocukların en büyüğü Seleme Habeşistan'da, diğerleri Medine'de dünyaya gelmiştir. Zehebî'de geçen dört çocuğunun Habeşistan'da doğduğu iddiası orada geçirdikleri müddet dikkate alındığında doğru değildir.⁵⁶

3.1. Seleme b. Ebû Seleme

Annesi ve babası Habeşistan'a hicret ettiğinden Seleme burada doğmuştur. Mekkeliler'in İslâmiyet'i kabul ettiklerine dair asılsız haber üzerine ailece Mekke'ye dönmüşler, eski problemler aynen devam ettiğinden bu defa Yesrib'e hicret etmek istemişler, babası hicret etmiş ama Seleme'yle annesi ailelerin engellemesi nedeniyle ancak bir yıl sonra gidebilmişlerdir.⁵⁷ Seleme, babası vefat ettikten sonra Hz. Peygamber'le evlenen annesi Ümmü Seleme'nin nikâhında velîsi olmuştur.⁵⁸ Bazı kaynaklarda⁵⁹ velî olarak Ömer'in ismi geçiyorsa da bu doğru değildir.

⁵³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/90.

⁵⁴ İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 3/940; Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, 105, 185; ayrıca bk. Kandemir, “Ümmü Seleme”, 42/329.

⁵⁵ Mesela ilk kaynaklardan İbn İshak, Ebû Seleme'nin dört çocuğunun ismini vermiştir, bk. İbn İshâk, *Kitâbu's-siyer ve'l-meğâzî*, 260.

⁵⁶ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnâvût Riyasetinde Komisyon (Dımaşk: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985), 1/151.

⁵⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 7/329-330; Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, 105; “Ümmü Seleme”, 42/328-330.

⁵⁸ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 3/408; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/149. Bu görevi kardeşi Ömer'in yerine getirdiği konusunda bkn. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/92; Zehebî, *Siyer*, 3/407.

⁵⁹ Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/92; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 3/407.

Hz. Peygamber, umretü'l-kazâda amcası Hz. Hamza'nın kızı Ümâme'yi Hz. Ali'nin teklifiyle yanına alıp Medine'ye getirmiş ve bilahare onu Seleme ile evlendirmiştir. Seleme çocukken dul kalan annesini Resûlullah ile evlendirdiğinden, Resûlullah'ın da onun bu iyiliğine böylece karşılık verdiği rivayet edilmiştir.⁶⁰ Küçük yaşta evlenmelerine rağmen İbn İshâk'ın aktardığı bir rivayete göre Seleme ölünceye kadar zifafa girmemişlerdir.⁶¹ İbn Hacer, Seleme'nin Ümâme ile zifafa girmeden vefat ettiği (erken öldüğünü kastediyor) şeklindeki rivayetleri aktarmış ancak ölümüyle ilgili bir tarih de vermemiştir.⁶² Seleme, Emevî halifesi Abdülmelik b. Mervân döneminde (685-705) vefat etmiştir.⁶³ Belâzürî, Seleme'nin zihinsel bunalım diyebileceğimiz aklî bir rahatsızlığı olduğundan söz etmiştir. Bu durum gerçek idiyse onların zifafa girmesine engel olmakla birlikte, beraber yaşamaya devam etmiş olabilirler.⁶⁴ Kaynaklarda Seleme'den daha sonra vefat eden Ümâme'nin çocuğu olduğuna dair herhangi bir bilginin olmaması da bu ihtimali güçlendirmektedir.⁶⁵

3.2. Ömer b. Ebû Seleme

Ümmü Seleme'nin ikinci oğlu Ömer b. Ebû Seleme'nin doğum yeri ve tarihi hakkında kaynaklarda muhtelif bilgiler yer almaktadır. Bazı kaynaklarda en büyük çocuk olarak geçse de⁶⁶ gerçekte Seleme'nin küçüğüdür.⁶⁷ İbnü'l-Esir onun hicrî ikinci yılda Habeşistan'da doğduğunu belirttikten sonra râvi ismi vermeden "Resûlullah vefat ettiğinde dokuz yaşındaydı denildi" diye eklemiştir.⁶⁸ Buradan hareketle Hz. Peygamber vefat ettiğinde dokuz yaşında idiyse hicretten sonra, ailesinin de Medine'ye ilk hicret edenler olduğu düşünüldüğünde Medine'de doğmuş olduğu ortaya çıkacaktır. Zehebî ise hicretten iki yıl önce Habeşistan'da doğduğunu belirtmiştir.⁶⁹ Ancak babasının Akabe biatlarından önce Medine'ye hicret ettiği göz önüne alındığında takvimsel olarak Habeşistan'da doğduğu rivayetlerinin sahih olmadığı anlaşılacaktır. Net bilgiler olmamakla beraber eldeki karinelere hareketle hicretten bir-iki yıl kadar önce (620-621 gibi) Medine'de doğduğu sonucuna

⁶⁰ İbn İshâk, *Kitâbü's-siyer ve'l-meğâzî*, 261; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 6/532; Ayşe Esra Şahyar, "Ümâme bint Hamza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 20129, 42/301).

⁶¹ İbn İshâk, *Kitâbü's-siyer ve'l-meğâzî*, 261.

⁶² İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/126.

⁶³ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/382; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 2/641; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, 2/524; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 3/409.

⁶⁴ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/382; Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, 106.

⁶⁵ Şahyar, "Ümâme bint Hamza", 42/301

⁶⁶ Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 3/408.

⁶⁷ İbn İshâk, *Kitâbü's-siyer ve'l-meğâzî*, 260; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 6/533.

⁶⁸ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, 4/170.

⁶⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 3/407.

ulaşılabilir.⁷⁰ Nitekim İbn Hacer'in aktardığı bir rivayette h. ikinci yılda Medine'de dünyaya gelen Abdullah b. Zübeyr, Ömer için: "Benden iki yaş büyüktü" demiştir. Nitekim yaşları yakın olan Ömer ve Abdullah, Hendek savaşı esnasında Hassan b. Sabit'in kalesinde kalmışlardır.⁷¹

Babasının vefatından sonra annesi Ümmü Seleme'nin Hz. Muhammed'le evlenmesiyle⁷² Hz. Peygamber'in evinde, O'nun himayesinde büyümüştür. Resûlullah vefat ettiği on-onbir yaşlarında olan Ömer b. Ebû Seleme, küçük yaşta sahâbî olma vasfını kazananlardan biri olmuştur. Hz. Peygamber'den 12 hadis rivayet etmiş olup bunlar Kütüb-i Sitte'de yer almaktadırlar. İbn Ebû Seleme diye bilinen Ömer'in, çocuk terbiyesi ve yemek adâbı gibi konularda rivayet ettiği bu hadisler bizzat Hz. Peygamber'in huzurunda yaşadığı olayları yansıtmaları bakımından önemlidir.⁷³ Meselâ, Hz. Peygamber'in, "Oğlum, besmele çek, sağ elinle ye ve hep önünden ye!" diyerek kendisine yemek adabını öğrettiği hadis çok meşhurdur.⁷⁴

Hz. Ömer, atıyye taksiminde kendi oğlu Abdullah'a üç bin dirhem atıyye tahsis ederken, Ömer b. Ebû Seleme'ye dört bin dirhemi uygun görmüş, bu konuda kendisiyle konuşmak isteyen oğluna 'Senin Ümmü Seleme gibi bir annen var mıdır?' cevabını vermiştir. Hz. Ali de Cemel ashabının üzerine giderken Ümmü Seleme'yi de yanına almak isteyince O, "kendi yerime en sevdiğim kişiyi seninle göndereceğim" diyerek oğlu Ömer'i göndermiştir. Hz. Ali daha sonra kabiliyetli ve liyakatli olduğunu düşündüğü Ömer'i Bahreyn ve Fars valiliklerine atamıştır.⁷⁵ Hz. Ali'nin vefatından (40/661) sonra görevinden ayrılıp Medine'ye geri dönen Ömer b. Ebû Seleme, hayatının kalan kısmını burada geçirmiştir ve 83/702 yılında Abdülmelik b. Mervân döneminde Medine'de vefat etmiştir.⁷⁶

⁷⁰ Muhtemelen bu belirsizlikten dolayı *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'*ndeki ilgili madde de doğum tarihi olarak hicretten 2 yıl öncesi verilmiş ancak mekân belirtilmemiştir, bk. Salih Karacabey, "İbn Ebû Seleme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 19:438.

⁷¹ İbn Hacer, *el-İşâbe*, 4/487.

⁷² İbn Sa'd ve Zehebî tarafından nikâhta annesinin velisi olduğu rivayet edilse de bunun doğru olmadığı yukarıda açıklanmıştır.

⁷³ Karacabey, "İbn Ebû Seleme", 19/439.

⁷⁴ Buḥârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi, *Saḥîḥu'l-Buḥârî*, thk. Muhammed b. Nâsır, b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Et'ime", 2 (No. 5376), 7:68; Kandemir, "Ümmü Seleme", 42/328-330.

⁷⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 6/533; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, 4/170.

⁷⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 6/533; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 3/1160; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, 4/170.

3.3. Dürre bt. Ebû Seleme

Kaynaklarda doğum yeri ve tarihi hakkında herhangi bir malumat bulunmayan Dürre'nin, ağabeyi Ömer'den küçük olduğu ve hicret esnasında henüz doğmamış olduğu bilgisinden hareketle hicretten sonra 623-624 gibi Medine'de doğduğu düşünülebilir. Hayatı hakkında pek bilgi bulunmayan Dürre'nin ismi, Hz. Ümmü Seleme'nin çocuklarının ismi zikredilirken genelde üçüncü sırada sayılmaktadır.⁷⁷ Ayrıca kız kardeşi Zeyneb bt. Ebû Seleme'nin Hz. Peygamber'in eşi Ümmü Habîbe'den rivayet ettiği bir hadise konu olmuştur. Şöyle ki; Ümmü Habîbe, Hz. Peygamber'e, "Dürre ile evlenmek istediğini duyuyorum" deyince Resûlullah (sav): "Eğer o benim üvey kızım olmasaydı yine de bana helal olmazdı çünkü sütkardeşimin kızıdır." Buyurmuştur.⁷⁸ Diğer kaynaklarda da sadece bu rivayet dolayısıyla ismi zikredilmiş, hayatı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.⁷⁹

3.4. Zeyneb bt. Ebû Seleme

Bazı kaynaklarda Habeşistan'da doğduğu geçse de⁸⁰ ablası Dürre'den küçük olduğuna ve annesi Hz. Peygamber'le evlendiğinde daha annesini emdiğine⁸¹ göre, 4/625 yılı civarında Medine'de doğmuş olmalıdır.⁸² Asıl adı Berre iken Hz. Peygamber tarafından "Zeyneb" olarak değiştirilmiş ve Esmâ bt. Ebû Bekir'den de süt emmiştir.⁸³ İlk çocukluk dönemini Hz. Peygamber'in himayesinde geçirdiğinden "rabîbetü Resûlillâh- Resûlullâh'ın üvey kızı" diye anılmıştır. Hz. Peygamber, küçük Zeyneb'e olan sevgi ve şefkatinden dolayı zaman zaman ona "Zünab" (sevimli Zeynepcik anlamında) diye hitap etmiştir.⁸⁴ Zeyneb henüz küçük bir çocukken, yıkanmakta olan Hz. Peygamber'in yanına girince, Resûlullâh bir avuç suyu yüzüne serpererek arkasını dönmesini istemiştir. Bu su

⁷⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/87;

⁷⁸ Buhârî, "Nikâh", 20, 25, 26; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/127.

⁷⁹ İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1835; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 7/102-103; Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, 107.

⁸⁰ Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/87, İbn Sa'd'a göre Zeyneb, Ümmü Seleme'nin en büyük çocuğudur. İbn Hacer ise Zeyneb'in Habeşistan'da doğduğunu belirttiikten hemen sonra annesi Hz. Peygamber'le evlendiğinde süt emiyordu demiştir, bk. İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/159. Hâlbuki Seleme ailesinin Habeşistan'dan dönmesiyle Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamberle evlenmesi arasında yaklaşık 6 sene vardır. 6 yaşındaki bir çocuğun süt emmesi düşünülemez.

⁸¹ İbn Hacer, *el-İşâbe*, 7/675.

⁸² Bazı kaynaklarda Zeyneb'in Habeşistan'da doğduğu bilgisi yer almaktadır. Hatta İbn Sa'd, Zeyneb'in kardeşlerinin en büyüğü olduğunu ifade etmektedir, bk. İbn Hişâm, *es-Sîre*, 4/9-10; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/87; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1855; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 7/133; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 3/200.

⁸³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/461; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1855; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 7/133; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/159.

⁸⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/90.

hasebiyle yaşlandığı zaman bile yüzünün genç görünümünü hiç kaybetmediği rivayet edilmiştir.⁸⁵

Kaynakların tamamına yakınında zamanının en fakîh kadınlarından biri olduğu aktarılan Zeyneb, teyzesi Kureybe'nin oğlu Abdullah b. Zem'a b. el-Esved ile evlenmiş ve bu evlilikten oğulları Abdurrahman, Yezid, Vehb, Ebû Seleme, Kebir ve Ebû Ubeyde ile kızları Kureybe, Ümmü Gülsüm ve Ümmü Seleme dünyaya gelmiştir.⁸⁶ Kaynaklarda isimleri zikredilmeyen iki oğlu (biri savaşarak diğeri bir şey yapmadan) Harre Vakası'nda Medine'de öldürülmüşlerdir.⁸⁷

Başta Hz. Peygamber'in hanımları olmak üzere pek çok sahabeden hadis rivayet etmiş, ondan da birçok râvi aktarımda bulunmuştur. H. 74 yılı civarında Medine'de vefat etmiş, Bakî kabristanına defnedilmiştir.⁸⁸

3.5. Ümmü Gülsüm bt. Ebû Seleme

Kaynaklarda Hz. Ümmü Seleme'nin çocuklarının ismi verilirken adı hiç geçmeyen Ümmü Gülsüm hakkında sadece İbnü'l-Esîr hadis râvisi ve Hz. Peygamber'in üvey kızı olarak bahsetmiş ancak hayatı hakkında başka bilgi vermemiştir.⁸⁹ Zeyneb bint Ebû Seleme'nin kızı Ümmü Gülsüm'le veya aynı isimde başka biriyle karıştırılmış olması da muhtemeldir.

4. Ümmü Habîbe'nin Çocukları

Asıl adı Remle olan Ümmü Habîbe'nin babası Kureyş'in kabile reislerinden Ebû Süfyân, annesi Safiyye bint Ebû'l-Âs b. Ümeyye b. Abdüşems'tir. Bi'setten on yedi yıl önce Mekke'de doğmuştur. Soyu Hz. Peygamber'le, Abdümenâf b. Kusay'da birleşir. Ümmü Habîbe, Hz. Peygamber'in halası Ümeyme'nin oğlu Ubeydullah b. Cahş'la evlendi. Ubeydullah, önceleri Hanîf iken bilahare Hıristiyan olmuştu. İslâm gelince karı koca Müslüman oldular. Bi'setin altıncı yılında (616) müşriklerin baskılarına dayanamayarak ikinci kabileyle Habeşistan'a hicret ettiler. Bu sırada hamile olan Remle Habeşistan'da Habîbe ismini verdikleri bir kız çocuğu dünyaya getirerek Ümmü Habîbe diye künyelendi. Kocasını bir müddet sonra Hıristiyanlığa geçti ve bilahare Habeşistan'da Hıristiyan olarak öldü. Ümmü Habîbe'ye de Hıristiyan olması için ısrar ettiyse de O, kocasına uymadı ve kocası irtidat ettiği için nikâhu düşerek dul kaldı. Hz. Peygamber, Hudeybiye dönüşü Amr b. Ümeyye'yi Necâşî Ashame'ye elçi olarak göndererek hem O'nu İslâm'a davet etmiş hem

⁸⁵ İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1855; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 7/133; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/159.

⁸⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/461.

⁸⁷ İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1855; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 7/133; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/159.

⁸⁸ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 3/201; Ayşe Esra Şahyar, "Zeyneb bint Ebû Seleme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013) 44/358-359.

⁸⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 7/375; Yılmaz, *Hz. Peygamber'in Soy Atlası*, 109.

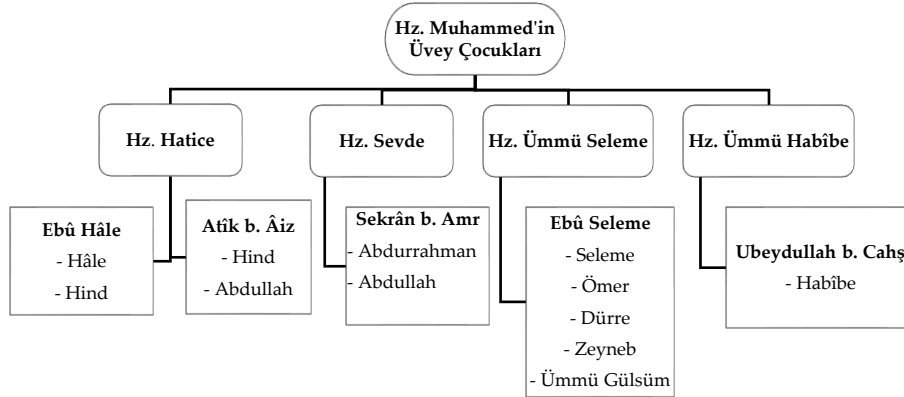

de Ashame'den Ümmü Habîbe'yi kendisine peygamber hanımı olarak nikâhlayarak oradaki Müslümanlarla birlikte Medine'ye göndermesini istemiştir. Ümmü Habîbe böylece tek çocuğu olan kızıyla Medine'ye gelerek Peygamber hanımlarının arasına katılmıştır. H. 44 yılında vefat etmiştir.⁹⁰

4.1. Habîbe bt. Ubeydullah

Habibe'nin doğum yeri konusunda kaynaklarda ihtilaf vardır. Zehebî, Mekke'de,⁹¹ İbn Sa'd ve İbn Hacer değişik râvilere dayandırarak Mekke'de veya Habeşistan'da doğduğunu aktarmışlardır. Yine aynı kaynaklarda zikredilen bazı rivayetlerde annesinin hamile iken hicret ettiği ve kızını Habeşistan'da dünyaya getirdiği belirtilmiştir.⁹² İbn Abdilber'e göre ise Habeşistan'da doğmuştur.⁹³ İbnü'l-Esîr, Habîbe'den bahsettiği bölümde annesiyle birlikte Habeşistan'a hicret ettiğini (bu durumda Mekke'de doğmuş olmaktadır), Ümmü Habîbe'den bahsettiği yerde ise Habeşistan'da doğum yaptığını belirtmektedir.⁹⁴ Doğumuyla ilgili tarih verilmemekle beraber tüm bu rivayetlerden hareketle 616-617 yıllarında doğduğu ortaya çıkmaktadır.

Kaynaklarda tek çocuk olarak bahsedilen Habîbe'nin hayatı hakkında detaylı bilgi bulunmazken, sadece teyzesi Âmine bint Ebû Süfyân'ın oğlu Dâvud b. Urve b. Mes'ud es-Sakafî ile evlendiği bilgisi nakledilmiştir.⁹⁵

Tablo: Hz. Muhammed'in üvey çocukları ve ebeveynleri.

⁹⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/96-97; İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1929-1930; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 7/303-304; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/140-142. Ümmü Habîbe'nin hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Aynur Uraler, "Ümmü Habîbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/318-319.

⁹¹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/220.

⁹² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/97; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/140.

⁹³ İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1929; İbn Hacer, *el-İşâbe*, 8/140

⁹⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 7/64 ve 7/303.

⁹⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/96.

Değerlendirme ve Sonuç

Üvey çocuk- üvey ebeveyn ilişkisi, boşanma ve tekrar evlenmenin arttığı günümüzde önemli bir konu haline gelmiştir. Genel olarak toplum hafızasında "üvey olmak" zor bir durum olarak telakkî edilir. Diğer taraftan Hz. Peygamber'in evliliklerinin sayısı ve hanımlarının durumları çok merak edilip birçok çalışmaya konu edilmişken toplamda dört hanımı vasıtasıyla babalık yaptığı ve sayıları on iki civarındaki üvey çocukları fazla dikkat çekmemiş olacak ki konu bir bütün olarak çalışılmamıştır. Bu çalışmada öncelikle yukarıda görüldüğü üzere Hz. Peygamber'in üvey çocuklarının şecere bilgileri ve hayat hikâyeleri bir arada aktarılmıştır. Ayrıca eldeki veriler üzerinden konu hakkında bir değerlendirme yapmak isabetli olacaktır.

Hz. Peygamber'in Hz. Hatice, Hz. Sevde, Hz. Ümmü Seleme ve Hz. Ümmü Habibe olmak üzere dört hanımından üvey evladı olmuştur. Bu hanımlarının ilk ikisi ayrıca Hz. Peygamber'in de ilk iki hanımı olup Medine'ye hicrete kadar sadece onlarla evli ve tek eşlidir. Diğer üvey çocuklarının anneleri Hz. Ümmü Seleme ve Hz. Ümmü Habibe ise Habeşistan muhaciridirler. Hz. Peygamber, Hz. Hatice'yle evlenmesiyle öz evladı olmadan doğrudan üvey evlat sahibi olmuştur. Kendi yaşı ve Hz. Hatice'nin yaşı dikkate alındığında ilk üvey evlatlarıyla arasında çok ciddi bir yaş farkı olmadığı görülecektir. Üstelik üvey evlatlarının sayısı öz evlatlarından fazladır. Evliliklerinin ilk yıllarında Hz. Hatice'nin serveti sayesinde maddî durumları iyi olsa da özellikle boykot dönemi ve sonrasındaki Mekke yıllarında kalabalık bir aileyi geçindirmek ve idare etmek durumunda kalmıştır. Hz. Hatice'nin vefatından sonra fazla süre geçmeden Hz. Sevde ile evlenmesinde de temel faktör öz veya üvey çocukların bakımı olmalıdır.

Burada şunu da belirtmek gerekir ki Hz. Peygamber'in herhangi bir üvey çocuğuyla sorun yaşadığına veya bu çocukların hayatlarının bir döneminde Hz. Peygamber'e, akrabalarına veya toplumun diğer kesimlerine problem çıkarttıklarına dair kaynaklarda geçen bir rivayet yoktur. Bu durum özellikle üvey çocuklar bağlamında önemlidir. Nitekim günümüzde öz anne babasının uzağında yetiştirme yurtlarında veya başka akrabalarının yanlarında yetişen çocukların psiko-sosyal problem yaşama ve suça karışma oranlarının normalden çok fazla olduğu bir gerçektir.⁹⁶ Şahsen maddî açıdan zengin olmayan Hz. Peygamber'in öz evlatlarının yanı sıra baba soyunun çok önemsendiği, atalar kültürünün çok canlı olduğu, erkek egemen bir toplulukta kız erkek bütün üvey çocuklarına da sahip çıkması önemli bir konudur. Ayrıca

⁹⁶ Örnek olması bakımından; Cahide Amin – Müge Tan, "Erkek Yetiştirme Yurdu Çocuklarında Davranış Sorunları", *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 4/1 (1988), 15-29.

devlet başkanı olarak kendisine vasiyet edilen başka sahabe ve şehit çocuklarının olduğu da bilinmektedir.

Kaynaklarda, risâlet öncesinde doğup fazla yaşamayan öz erkek çocukları hakkında yeterli malumat olmadığı gibi Mekke dönemindeki üvey çocukları hakkında da Medine'dekilere oranla daha az ve kesinlik arz etmeyen rivayetler bulunmaktadır. Nitekim Hz. Hatice'nin ve Hz. Sevde'nin çocuklarının sayıları, isimleri ve hayatları hususunda detaylı ve birbiriyle tutarlı rivayetler bulmak pek mümkün değildir. Hz. Hatice'nin çocukları Hind ve Hale rivayetleri epeyce farklı ve karışık gözükmektedir. Ancak bu çocuklardan Hind'in durumu özellikle dikkat çekicidir. Şöyle ki; Hind, Hz. Hatice'nin ilk eşinden olduğuna, Hz. Hatice'nin ikinci eşinden de iki çocuğu olduğuna göre bu çocuk Hz. Peygamber Hz. Hatice'yle evlendiğinde en azından 4-5 yaşlarında olmalıdır. Hz. Peygamber'in evliliğiyle risâleti arasında on beş yıl olduğu için bi'setin başlarında Hind takriben yirmi yaşlarında olmalıdır. Delikanlı sayılabilecek yaşlarda ilk inananlardan olması O'nun Hz. Peygamber'e çok yakın durduğunu ve Hz. Peygamberin ona çok güvendiğini göstermektedir. Bu durum ise Hind'le Hz. Peygamber'in öz baba oğul gibi çok samimi bir ilişkilerinin olduğunu düşündürmektedir. Normal şartlarda özellikle annesinin hüznü yılında vefatından sonra Haşimoğulları'yla doğrudan bir bağı kalmaması sebebiyle kendi başına hareket etmesi beklenirken Hind'in üvey yeğeni diyebileceğimiz Hz. Hasan'la (ondan otuzbeş yaş kadar büyüktür) çok yakın ve samimi olması aile içi ilişkilerin hep sıcak kaldığını göstermektedir. Hz. Peygamber'in şemâilini detaylıca ve belîğ bir şekilde anlatması O'nun hem sûretini hem de sîretini çok yakînen bildiğine ve de Hz. Peygamber gibi fasih konuşabildiğine dolayısıyla da çocukluğunda güzel Arapça öğrendiğine delâlet etmektedir. Cemel Vakası'nda Hz. Ali'nin yanında yer alması (ki bu dönemde yaşı yetmişe yakındır) yine Ehl-i beytle ilişkilerinin hep sıcak kaldığına işaret etmektedir. Elimizde bir veri olmamakla beraber Medine dönemi boyunca da Hz. Peygamber'in yakınlarında durduğunu tahmin etmek mümkündür.

Hz. Sevde, Hz. Peygamber'in eşi olduğunda yaşı ellinin üzerindedir. Çocuklarının sayıları ve isimleri hakkında çok sağlam bilgilerimiz olmasa da yaşı itibariyle çocuklarının da epey büyük olduğu tahmin edilebilir. Binaenaleyh bu çocuklar muhtemelen kendi hayatlarını kurmuş olmalıdırlar ki Hz. Peygamber'le çocukluk dönemlerine ait herhangi bir anıları kayıtlara geçmemiştir.

Hz. Peygamber'in üvey çocuklarıyla ilişkisi bağlamında en somut bilgiler Hz. Ümmü Seleme'nin çocuklarıyla ilgilidir. Bunlardan Seleme'yi Hz. Peygamber amcası Hz. Hamza'nın yetim kızı Ümâme ile evlendirerek her ikisini de önemseydiğini göstermiştir. Seleme, muhtemelen yukarıda Belazürî'den

öğrendiğimiz zihnî rahatsızlığı sebebiyle uzun yaşamasına rağmen kayıtlara geçmiş herhangi bir hatıra bırakmamıştır. Ömer'in özellikle sofrada ve çocuk eğitimi gibi mühim konularda Hz. Peygamber'den evinde ve elinde büyümüş bir çocuk sahabe olarak aktardıkları çok önemli pratik bilgilerdir. Aynı şekilde Zeyneb'in su hadisesi, Hz. Peygamber'in ona "Zünab" diye seslenmesi çok sevimli hatıralardır. Ömer ve Zeyneb'in birçok hadis rivayet etmeleri; Hz. Peygamber'e yakınlıkları, rivayetlerin konuları ve kendi rivayetleri yanında özellikle Zeyneb'in Peygamber hanımlarından aktarımda bulunması çok değerlidir. Nitekim rivayet ettikleri hadislerin hepsi Kütüb-i Sitt'e de yer almıştır. Mesela Hz. Aişe'nin ilimdeki büyüklüğünden bahsederken Zeyneb'in annesi ve Hz. Aişe başta olmak üzere Zevcât-ı Tahirat'ın terbiyesinde yetişerek büyük bir fakih olması hassaten tabiûn kuşağı için ciddi bir avantajdır.

Üvey çocuklardan bazılarının Hz. Ömer ve Hz. Ali başta olmak üzere Hz. Peygamber'in vefatı sonrasında Hulefâ-i Raşidîn ile de aralarının iyi olduğu görülmektedir. Bu ise onların iyi bir aile terbiyesi aldıklarını, Ehl-i Beyte ve Hz. Peygamber'in yakın arkadaşlarına da düşkün olduklarını göstermektedir. Hz. Ömer'in, Ömer b. Ebû Seleme'ye kendi oğlundan fazla atıyye bağlaması, Hind ve Ömer'in anneleri farklı olan iki üvey çocuk olarak her ikisinin de Cemel Vakası'nda Hz. Ali'nin yanında saf tutmaları, Zeyneb'in çocuklarının Harre Vakası'nda Emevî askerleriyle mücadele etmesi de dikkate değer hususlardır.

Kaynakça

Algül, Hüseyin. "Hind b. Ebû Hâle". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/64. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Amin, Cahide – Tan, Müge. "Erkek Yetiştirme Yurdu Çocuklarında Davranış Sorunları". *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 4/1 (1988), 15-29.

Belâzürî, Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yaḥyâ b. Câbir b. Dâvûd. *Ensâbü'l-eşraf*. Thk. Süheyl Zükkâr ve Riyâd ez-Ziriklî. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996.

Buḥârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, *Şahîḥu'l-Buḥârî*. Thk. Muhammed b. Nâsır. 9 Cilt. yy. Dâru Davkî'n-Necât, 1422/2001.

Eş-Şa'ravî, Muhammed Mütevellî. *Zevcâtü'n-nebiyyi ve âlü'l-beyt*. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2006.

Güzel, Ahmet. "Hz.Hatice'nin Hz.Peygamber'le Evliliği, Çocukları Ve Aile Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme". *İstem* / 19 (Aralık 2012): 57-100.

Hâkim en-Nîsâbü'rî, Hâkim Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed en-Nîsâbü'rî. *el-Müstedrek 'ale's-şahîḥayn*. Thk. Mustafâ Abdülkâdir 'Atâ. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1411/1990.

Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. 2 Cilt. İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1993.

Heysemî, Ebû'l-Hasen Nûruddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâid*. Thk. Hüsâmüddîn el-Kudsî. 10 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Kudsî, 1414/1994.

İbn 'Abdiberr, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdiberr en-Nemerî. *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-aşḥâb*. Thk. Ali Muhammed el-Becâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Cîl, 1412/1992.

İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-'Askalânî. *el-İşâbe fî temyîzi's-şahâbe*. Thk. Ali Muhammed el-Becâvî. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Cîl, 1412/1992.

İbn Hânel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hânel eş-Şeybânî el-Mervezî. *Müsned el-İmâm Ahmed b. Hânel*. Thk. Şuayb el-Arnâvût. 6 Cilt. Kâhire: Müessesetü Kurtuba, 1375/1955.

İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hâzm el-Endelüsî. *Cevâmiu's-sîre*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Me'âfirî el-Basrî el-Mısırî. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. Thk. Mustafa es-Sekâ,

İbrahim el-Ebyarî ve Abdulfaziz eş-Şelebî. 2 Cilt. Mısır: Şirketü Mektebe ve Matbaatü Mustafa, 1375/1955.

İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muṭṭalibî el-Kureşî el-Medenî. *Kitâbü's-siyer ve'l-meğâzî*. Thk. Süheyl Zükkâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî. *et-Ṭabaqâtü'l-kübrâ*. Thk. İhsân Abbâs. 8 cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 1388/1968.

İbn Seyyidî'n-Nâs, Ebü'l-Feth Fethuddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Ya'merî. *'Uyûnü'l-eser fî fûnüni'l-meğâzî ve's-şemâ'il ve's-siyer*. Thk. İbrahim Muhammed Ramazan. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1414/1993.

İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen 'İzzüddîn Ali b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-şahâbe*. Thk. Ali Muhammed Muavviz, Âdil Ahmed. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.

Kandemir, M. Yaşar. "Hatice", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/465-466. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Kandemir, M. Yaşar. "Şemâil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/497-500. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Kandemir, M. Yaşar. "Ümmü Seleme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/328-330. İstanbul: TDV Yayınları 2012.

Karacabey, Salih. "İbn Ebû Seleme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/438-439. İstanbul: TDV Yayınları 1999.

Kister, M. J. "Hz. Hatice'nin Oğulları". çev. Sena Kaplan. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 20 / 1 (Haziran 2016), 537-572.

Polat, Salahattin. "Ebû Seleme el-Mahzûmî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/229. İstanbul: TDV Yayınları 1994.

Sabuncu Ömer. "Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği" *Diyanet İlmî Dergi*, 45/2 (Haziran 2009), 49-72.

Süheylî, Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed el-Has'amî el-Mâlekî. *er-Ravzü'l-ünüf fî şerhi's-Sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişâm*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabiyyi, 1412/1991.

Şahyar, Ayşe Esra. "Ümâme bint Hamza". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/301-302. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Şahyar, Ayşe Esra. "Zeyneb bint Ebû Seleme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/358-359. İstanbul: TDV Yayınları 2013.

Şaka, Fuat. *Hz. Muhammed'in (sav) Yetimlerle İlişkisi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Şâmî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf es-Sâlihî eş-Şâfiî, *Sübülü'l-hüddâ ve'r-raşâd fi sîreti hayri'l-'ibâd (es-Sîretü's-Şâmiyye)*. Thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavviz. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1404/1993.

Uraler, Aynur. "Sevde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/584-585. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Uraler, Aynur. "Ümmü Habîbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/318-319. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Yılmaz, Hayati. *Hz. Peygamber'in (sav) Soy Atlası*, İstanbul: Motto Yay. 2018.

Yılmaz, Şadiye. *Hz. Muhammed'in Yetimlere Karşı Davranışı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşķî. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. Thk. Şuayb el-Arnâvût Riyasetinde Komisyon. 25 Cilt. Dımaşķ: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985.

Zübeyrî, Ebû Abdillâh Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab ez-Zübeyrî. *Nesebü Kureyş*. Thk. E. Lévi-Provençal. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts.

